

Kirkkohallituksen yleiskirje nro 23/2020

2.10.2020

TALOUSARVION VALMISTELUN PERUSTEET 2021

Talouden nykytila

Vuonna 2019 kokonaistuotanto Suomessa kasvoi 1,0 prosenttia ja kirkollisveron yhteenlaskettu tuotto kasvoi 1,8 prosenttia. Vuoden 2020 maaliskuuhun saakka taloudessa vallitsi lievä, mutta selkeä nousuvire. Talouteen tuli kuitenkin maaliskuun puolivälissä voimakas käänne heikompaan, kun COVID-19-viruksen aiheuttaman pandemian leviämisen estämiseksi maan hallitus toimeenpani poikkeustilan monine rajoituksineen. Tilanne oli tämän jälkeen erittäin epävarma ja huhtikuussa pelättiin paljon pahempaa notkahdusta kuin mitä lopulta tapahtui. Kansantalouden tuotanto (BKT) aleni maaliskesäkuussa keskimäärin 5,3 prosenttia kuukaudessa edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Heinäkuussa laskua oli enää 2,8 prosenttia. Tautitilanne on pahentunut elokuusta alkaen ja syyskuusten ennusteiden mukaan vuoden 2020 BKT laskisi viimevuodesta noin 5 prosenttia. Vertailuksi 1990-luvun alun lamassa BKT aleni noin 6 prosenttia ja vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen noin 8 prosenttia.

Inflaation odotetaan olevan vuonna 2020 noin 0,5–1,0 prosenttia. Vuonna 2021 kuluttajahinnat nousisivat vain hieman enemmän eli noin 1,5 prosenttia. Ansioihin odotetaan noin 1,5–2 prosentin kasvua. Työttömyys kasvoi heinäkuuhun mennessä viimevuoden 6,0 prosentista 7,7 prosenttiin. Työllisyysaste oli 72 prosenttia, mikä on kuitenkin selvästi enemmän kuin 2010-luvulla, jolloin se oli pitkään noin 68 prosentin tasolla. Kevään lomautukset eivät johtaneet irtisanomisiin ja työttömyydeksi siinä määrin kuin aiemmin keväällä eri tahot arvioivat.

Vuoden 2020 verotilitykset ja palkkasumman kehitys

Kirkollisverotilitykset pienivät keväällä odotetusti ja heikoimmat kuukaudet olivat huhti- ja toukokuu. Molempina kuukausina kirkollisveroja tilitettiin noin viisi prosenttia vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Kesäkuussa alenema oli enää 2,6 prosenttia, heinäkuun tilitys oli plussalla 3,6 prosenttia ja elokuun tilitys oli lähes saman suuruinen kuin vuosi sitten.

Kuukausikohtaisessa kirkollisverojen seurannassa tulee ottaa huomioon vuodentaikainen tilitystilanne, joka muun muassa tulorekisterin käynnistysvaikeuksien vuoksi ei ole täysin vertailukelpoinen. Syyskuun loppuun mennessä kirkollisveroja oli tilitetty sama määrä kuin viime vuonna. Seurakuntakohtaiset erot ovat edelleen suuria. Kirkollisverotilityksiä on pitänyt tilanteeseen nähden hyvällä tasolla ansiotason kasvu palkankorotusten seurauksena. Verojen tilitysjärjestelmässä seurakuntien suhteellinen osuus on myös hieman kasvanut valtion verotulojen pienentyessä. Lokakuun alusta verotilitysten jako-osuuksia korjataan hieman seurakuntien eduksi loppuvuodeksi. Siten verotilitykset yltyvät parhaimmillaan lähes samalle tasolle kuin vuonna 2019.

Tilastokeskuksen syyskuisen julkaisun mukaan palkkasumma laski touko-heinäkuussa 3,0 %. Palkkasumma kasvoi vain rahoitustoiminnan (1,7 %) toimialalla. Muiden palveluiden (-8,2 %), kaupan (-4,8 %), yksityisen koulutuksen (-4,3 %), teollisuuden (-3,6 %), rakentamisen (-0,4 %) ja yksityisen terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluiden (-2,5 %) palkkasumat vähenivät vuodentakaiseen vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Yksityisellä sektorilla palkkasumma laski 4,8 prosenttia, mutta julkisella sektorilla oli kasvua 3,1 prosenttia. Vuotta aikaisemmin kasvua oli yhteensä 3,8 prosenttia.

Ennusteita vuodelle 2021

Kuluvan vuoden talouden odotetaan laskevan eri ennusteiden mukaan neljästä viiteen prosenttia. Syyskuussa julkaistujen talousennusteiden mukaan vuonna 2021 kasvu olisi 3–4 prosenttia. Kasvu hidastuisi vuonna 2022. Seurakuntien näkökulmasta työllisyyskehityksen suunta on oleellista. Palautuvatko työpaikat takaisin ja syntyykö niitä lisää vai vähenevätkö ne? Tilanne on tällä hetkellä erittäin vaikea ennustettavaksi, koska koronatilanne voi muuttua arvaamattomasti.

Kirkollisvero ja jäsenmäärän kehitys

Kirkollisveron määrään vaikuttavat talouden yleisen kehityksen lisäksi veroperustemuutokset, työllisyystilanne, kirkollisveroprosentin suurus, seurakunnan jäsenten ansiotulojen määrä ja niitä saavien lukumäärä.

Kirkkohallitus on saanut päivityksen keväällä tehtyyn seurakuntakohtaiseen kirkollisveroennusteeseen. Taulukko on seurakuntien ladattavissa Sakastissa. Sen mukaan kirkollisvero kasvaisi vuonna 2021 kokonaistalouden kasvun myötä keskimäärin 1,7 prosenttia. Tästä huolimatta Porvoon ja Helsingin hiippakunnissa kirkollisvero laskisi. Kasvu on heikkoa Espoon hiippakunnassa ja Turun arkkihiippakunnassa. Parasta kasvu on Kuopion hiippakunnassa (+3,6 %). Viiden vuoden ennustejaksossa kokonaiskirkon kirkollisverot laskevat 2,3 prosenttia; heikoin tilanne on Mikkelin hiippakunnassa (-6,7 %) ja paras Lapuan hiippakunnassa (+0,2 %).

Kirkon tilastopalvelussa (www.kirkontilastot.fi) on julkaistu ennuste jäsenmäärän kehityksestä koko kirkon tasolla ja myös seurakunnittain. Ennuste perustuu Tilastokeskuksen väestöennusteeseen ja toisaalta seurakuntien aikaisempaan jäsenkehitykseen.

Ennusteen mukaan koko kirkon tasolla jäsenmäärä vähenee lähivuosina noin 1,3 prosenttia vuodessa vanhenevan ikärakenteen ja kirkosta eroamisten vuoksi. Vuoteen 2025 mennessä jäsenmäärä on vähentynyt 7,8 prosenttia (31.12.2019 jäsenmäärään verrattuna). Hiippakunnittain kehitys vaihtelee Helsingin hiippakunnan 3,4 prosentista Mikkelin hiippakunnan 11,8 prosenttiin. Joissakin seurakunnissa jäsenmäärä vähenee lähes 20 prosenttia vuoteen 2025 mennessä.

Valtionrahoitus

Laki valtion rahoituksesta evankelis-luterilaiselle kirkolle eräisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin tuli voimaan vuoden 2016 alussa, ja samalla luovuttiin seurakuntien yhteisövero-osuudesta. Lain mukaan seurakunnille lailla annettuja yhteiskunnallisia tehtäviä korvataan valtion talousarviosta maksettavalla 114 miljoonan euron suuruisella rahoituksella. Korvattavia tehtäviä ovat hautaustoimi, väestökirjanpito sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpito.

Hallituksen talousarvioehdotuksessa (16.9.2020) vuodeksi 2021 evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin on esitetty 117,1 miljoonan euron määräraha. Esityksessä on otettu huomioon

1,3 prosentin indeksikorotus. Rahoitus maksetaan Kirkon keskusrahastolle ja rahoituksen edelleen tilittämistä seurakuntatalouksille päättää kirkolliskokous marraskuussa. Kirkkohallituksen täysistunto on tehnyt kirkolliskokoukselle esityksen (22.9.2020), että summasta 108,1 miljoonaa euroa jaetaan seurakunnille euroa/kunnan jäsen -jakoperusteen mukaisesti. Jakotapa pysyisi nykyisellään.

Rahoituksesta 7,0 miljoonaa euroa käytettäisiin seurakuntien kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ylläpitoon. 2,0 miljoonaa euroa jäisi jakamatta ja tämä osuus käytettäisiin Kirjuri-jäsentietojärjestelmän ylläpito- ja kehitystyöhön.

Rahoituslain neljännessä pykälässä säädetään, että Kirkon keskusrahaston tulee toimittaa opetus- ja kulttuuriministeriölle sen määräämät, laissa tarkoitettujen edellä mainittujen yhteiskunnallisten tehtävien kustannusten seurantaan varten tarvittavat tiedot. Kirkon keskusrahasto käyttää tietojen toimittamiseen seurakuntien taloustilastoista johdettuja yhteenlaskettuja kustannustietoja. Seurakunnissa tulee tarkasti noudattaa kirkkohallituksen ohjetta kustannusten kohdentamisesta kirjanpidossa. Tilintarkastajia muistutetaan tarkastamaan, onko seurakunta kirjannut ja ilmoittanut kustannukset ohjeiden mukaisesti.

Maksut kirkon keskushallinnolle

Kirkon keskusrahastomaksu, 6,5 % (esitys)

Laskennallisen kirkollisveron perusteella määräytyvän Kirkon keskusrahaston perusmaksu aleni vuodesta 2018 alkaen yhdellä prosenttiyksiköllä 6,5 prosenttiin. Maksu on pysynyt samana, eikä maksuun esitetä muutosta myöskään vuodeksi 2021.

Eläkerahastomaksu, 5 % (esitys)

Kirkollisveron perusteella määräytyvä eläkerahastomaksu korotettiin viiteen prosenttiin vuodeksi 2018. Maksu on pysynyt samana, eikä siihen esitetä muutosta vuodeksi 2021.

Seurakunnan rahastomaksujen suuruuden arvioiminen

Seurakunta voi arvioida jo etukäteen sekä keskusrahasto- että eläkerahastomaksun suuruuden. Molemmat maksut perustuvat verovuoden 2019 kirkollisveroon. Seurakuntakohtaiset verovuoden 2019 kirkollisveron ennakkotiedot ovat nähtävissä Verosaajien internet-palvelussa kohdassa Muut tilastot: Tietoja verovuoden 2019 maksuunpanonmukaisesta tilityksestä (N181) (veronsaajat.vero.fi). Lopullinen tieto julkaistaan verotuksen valmistuttua lokakuun lopussa. Laskennallinen kirkollisvero saadaan jakamalla seurakunnan verovuoden 2019 kirkollisverotuotto seurakunnan vuoden 2019 kirkollisveroprosentilla.

Kirkolliskokous tekee päätöksen molempien maksujen suuruudesta marraskuussa.

Verotuskustannukset

Seurakuntataloudet maksavat verotuskustannuksina 3,4 prosenttia Verohallinnon toimintamenoista (laki Verohallinnosta 30 §). Verohallinnon antaman ennakkotiedon mukaan seurakuntien osuus olisi yhteensä noin 14,8 miljoonaa euroa (+1,9 %). Verotuskustannusosuus peritään seurakunnilta neljässä erässä maalisk-, kesä-, syys- ja joulukuun kausitilityksien yhteydessä.

Palkkakulut

Kirkon uusi 1.4.2020 voimaan tullut virka- ja työehtosopimus (KirVESTES) on voimassa 28.2.2022 saakka. Kirkon työmarkkinalaitoksen mukaan vuonna 2021 palkkakustannukset kasvavat vuoteen 2020 verrattuna noin 1,9 prosenttia. Vuoden 2021 palkkakustannusten nousu ylittää keskimääräisen korotustason (1,6 %), koska palkantarkistukset toteutetaan 1.5.2021 lukien, jolloin ne vaikuttavat budjettivuoden kustannuksiin 8 kuukautta, kun vuoden 2020 palkankorotukset vaikuttivat sen vuoden palkkasummaan vain 5 kuukautta. Lomarahat maksetaan KirVESTES:n mukaisina.

Henkilösivukulut

Eläkemaksut

Seurakuntien työnantajan eläkemaksuksi esitetään 21,0 %. Työntekijän eläkemaksu on alle 53-vuotiailla ja 63 vuotta täyttäneillä 7,15 prosenttia ja 53–62-vuotiailla 8,65 prosenttia palkoista. Kevan laskutuksessa työnantajan ja työntekijän eläkemaksuprosentit yhdistetään. Työntekijöiden keskimääräinen eläkemaksu kirkon eläkejärjestelmässä on 7,7 %. Seurakunnilta laskutettava palkkaperusteinen eläkemaksu vuonna 2021 pysyy nykyisellään ja on 28,7 % (21,0 + 7,7). Maksu on lopullinen ja seurakunta joko hyötyy tai häviää riippuen henkilöstön ikärakenteesta.

Muut henkilösivukulut

Muun muassa Kuntaliitto ja Elinkeinoelämän keskusliitto ovat julkaisseet arvionsa työnantajan sairausvakuutus- ja työttömyysvakuutusmaksuista. Lopulliset päätökset saadaan marraskuussa. Vuonna 2021 työnantajan sairausvakuutusmaksu nousisi 1,55 prosenttiin (1,34 % vuonna 2020) ja työnantajan työttömyysvakuutusmaksu olisi palkkasummarajaan 2 125 500 euroa saakka 0,5 prosenttia ja ylittävistä osasta 1,9 prosenttia (nämä olivat 0,45 % ja 1,7 % vuonna 2020). Muut työnantajamaksut ovat keskimäärin noin 0,8 prosenttia.

Seurakunnan kustannuksiin vaikuttavat henkilösivukulut olisivat yhteensä noin 24,5 prosenttia.

Rakennusten ylläpitokulut

Kiinteistöjen ylläpidon kustannukset ovat alentuneet tasaisesti vuoden 2019 alun 2,6 prosentista vuoden 2020 heinäkuun 0,6 prosenttiin. Alhaisen inflaation perusteella ylläpitokuluihin ei olisi tulossa korotuspainetta.

Kiinteistön ylläpidon kulueristä eniten kasvoivat ulkoalueiden hoitokustannukset ja jätehuoltokustannukset, 2,1 prosenttia. Korjauskustannukset kasvoivat 1,5 prosenttia, lämmityskustannukset laskivat 2,6 prosenttia. Hallintokustannukset kasvoivat 1,7 ja sähkökustannukset 1,1 prosenttia. Veden ja jäteveden kustannukset nousivat 2,0 prosenttia ja käytön ja huollon kustannukset 1,4 prosenttia. Siivouskustannukset nousivat 1,4 prosenttia. (Lähde: Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto (SVT): Kiinteistön ylläpidon kustannusindeksi [verkkajulkaisu] stat.fi)

Talousarvioavustusten tilittämistä lähetysjärjestöille

Kirkkohallitus pitää yllä jatkuvaa vuoropuhelua kirkon lähetysjärjestöjen ja Kirkon Ulkomaanavun kanssa. Järjestöjen toiveena on, että seurakunnat ilmoittaisivat järjestöille kohdennetut avustukset heti sen jälkeen, kun niistä on tehty päätökset. Näin toimittaessa järjestöjen taloussuunnittelu olisi varmemmalla pohjalla. Tätä järjestöjen toivetta tukisi parhaiten käytäntö, jossa seurakunta päättäisi jo budjetointivaiheessa avustusmäärärahan jakamisesta järjestöjen kesken. Suositus seurakuntien talousarviomäärärahojen

jakamisesta kirkon lähetysjärjestöille on julkaistu Sakastissa: <https://evl.fi/plus/hallinto-ja-talous/tilastot-ja-asiakirjat/lahetystyon-ja-kansainvalisen-avustustoiminnan-tilastoja>

Taloudelliset avustukset seurakunnille

Seurakuntatalouksia muistutetaan siitä, että vuodesta 2018 alkaen verotulojen täydennysavustuksen jakoperustetta muutettiin. Verotulojen täydennysavustuksen määrä seurakuntataloutta kohti muodostuu laskelman perusteella. Laskentaperusteisiin ei ole tulossa uusia muutoksia. Lisäksi seurakunta voi hakea harkinnan varaista avustusta. Tarkemmat tiedot ja ohjeet löytyvät Sakastista: Hallinto ja talous – Keskusrahasto – Avustusjärjestelmä.

Muuta huomioon otettavaa

Seurakuntien taloudellinen liikkumavara on kaventunut huomattavasti viimeisen reilun 10 vuoden aikana. Tuona aikana jäsenmäärä on vähentynyt yli 500000 (-13 %) ja kirkollisverotulon tuotto lähes 100 miljoonaa euroa (-10 %). Molempien määrien väheneminen on ollut jatkuvaa ja jäsenistön osalta kiihtyvää. Viimeistään tässä vaiheessa seurakuntien strategiana pitää olla toiminta niukkenevien resurssien varassa. Se tarkoittaa toiminnan keskittämistä ja joistakin työmuodoista luopumista. Suurella osalla seurakuntia on kuitenkin rahavarojen määrä vielä hyvällä tasolla, eikä äkkinäisiin ratkaisuihin ole tarvetta. Strategian huolelliseen valmisteluun on hyvät mahdollisuudet.

Julkisyhteisöjen taloudenhoidon perustana on talouden tasapaino. Käytännössä talous on aina yli- tai alijäämäinen, mutta pitkällä aikavälillä sen tulee olla keskimäärin tasapainossa. Talouden suunnittelussa pitää ottaa huomioon seurakunnan talouden nykytilan yli- tai alijäämäisyys. Talouden tasapainon mittarina suositellaan käytettäväksi vuosikatteen määrän suhdetta tulevien investointien ja lainanlyhennysten vuosikeskiarvoon. Jotta seurakunnan vuosikatteen riittävyttä voidaan arvioida, on tulevista peruskorjaus- ja uusinvestoinneista sekä lainanlyhennyksistä tarpeen tehdä vähintään viiden vuoden päähän ulottuva suunnitelma arviolaskelmineen.

Seurakunnassa, jossa uhkana on alijäämäinen talousarvio vuodelle 2021 tai jossa vuosikate ei riitä kattamaan vastaisia investointeja ja lainanlyhennyksiä, on talouden tasapainottamiseksi laadittava vähintään kolme vuotta kattava suunnitelma. Tuona aikana talous on saatettava tasapainoon.

Seurakunnan voidaan katsoa olevan vakavissa taloudellisissa vaikeuksissa, jos taseeseen on kertynyt alijäämää. Tilanne on erittäin vaikea, jos tilikauden tulos on ollut negatiivinen kahtena tai useampana vuotena. Rahavarojen riittävyttä tulee myös tarkkailla; jos rahavarojen riittävyys on alle 60 päivää, tulee tilanne pyrkiä korjaamaan parempaan suuntaan. Velan määrä seurakunnissa on vielä suhteellisen pieni. On kuitenkin joukko seurakuntia, joissa suhteellinen velkaantuminen on yli 50 prosenttia. Se on eräs kriisikunnan tunnusmerkistön raja-arvoista. Tunnusluku kuvaa velan määrän suhdetta toiminta- ja verotuottoihin. Suhteellinen velkaantuminen -tunnusluvun kehitystä tulee seurata säännöllisesti.

Jos seurakunta on taloudellisissa vaikeuksissa, on talouden tasapainotustoimenpiteisiin ryhdyttävä välittömästi. Seurakunnan virkamiesjohdon (kirkkoherra ja talouspäällikkö) on käytävä avointa ja rakentavaa keskustelua sekä luottamushenkilöiden että työntekijöiden kanssa keinoista saada seurakunnan talous tasapainoon. Talouden tervehdyttämiskeinoiksi suositellaan sekä kiinteistöjen määrän vähentämistä, käyttö- ja ylläpitokustannusten karsimista että henkilöstökulujen määrän vähentämiseen liittyviä ratkaisuja. Viimeistään tässä vaiheessa kiinteistöstrategian laatiminen on ajankohtaista. Henkilöstön osa-aikaistuksia ja vapaaehtoisten osallistamista tulee myös pitää vaihtoehtoina. Henkilöstön vähentämiseksi voidaan hyödyntää tilanteita, joissa virka tai työsuhde tulee avoimeksi. Samalla tilannetta voidaan hyödyntää jäljelle

jäävän henkilöstön tehtävänkuvien ja työajankäytön uudelleen arviointiin ja laajentamiseen. Elleivät edellä mainitut keinot riitä, on turvauduttava henkilöstön lomautuksiin – ja aivan viimeisenä keinona irtisanomisiin. Henkilöstöä koskeva pidemmän aikavälin suunnitelma auttaa seurakuntataloutta harjoittamaan vakaata ja turvallista henkilöstöpolitiikkaa.

Yksi tapa vahvistaa seurakunnan taloutta on kirkollisveroprosentin korottaminen. Korottamisen toiminnalliset ja taloudelliset perusteet tulee analysoida huolellisesti, ja ne on syytä esittää mahdollisimman avoimesti päättäjien lisäksi myös seurakuntalaisille. Hallinnossa kannattaa ensin päättää talouden linjauksista ja tiedottaa niistä, ja vasta sen jälkeen tehdä varsinaiset kirkollisvero- ja talousarvioesitykset. Mitä aikaisemmin ja perusteellisemmin asiasta tiedotetaan, sitä paremmat mahdollisuudet on sitouttaa jäsenet osallistumaan seurakunnan toiminnan rahoittamiseen.

KIRKKOHALLITUS

Pirjo Pihlaja

Tuomo Halmeenmäki

ISSN 1797-0326